

TOEKOMST VAN HET MUSKUSRATTENBEHEER IN NEDERLAND – DE MOGELIJKHEDEN ONDERZOCHT (BIJLAGE)

Hetty Klavers, Patrick Poelmann/Dolf Moerkens, Henk Post

BESLUITSTUK

GEVRAAGD BESLUIT

1. De ledenvergadering van de Unie van Waterschappen besluit op voordracht van de CMB om het doel van de muskusratbestrijding te wijzigen van onder controle (minder muskusratvangsten dan 0,15 per km watergang) naar 'terugdringen tot aan de landsgrens' (geen muskusratvangsten in het binnenland = '0-populatie') en die situatie te consolideren als deze is bereikt (tegenhouden aan de landsgrens om herkolonisatie in het binnenland te voorkomen).
2. De ledenvergadering vraagt de bestrijdingsorganisaties om de inspanning te richten op het bereiken van het gestelde doel in een periode van 10 tot 15 jaar.
3. De ledenvergadering vraagt aan de CMB om op een later moment een voorstel voor te leggen waarin uitgewerkt is hoe op basis van solidariteit tussen de waterschappen het bereiken en in standhouden van het doel bekostigd kan worden.

DE KERN VAN HET ADVIES

- A. Aanleiding: Van 2013 t/m 2017 is de landelijke veldproef muskusrattenbestrijding uitgevoerd. Het resultaat van deze wetenschappelijk uitgevoerde proef is een goed inzicht in de schade die door muskusratten wordt veroorzaakt aan waterkeringen en kunstwerken, de effecten van de bestrijding op de populatie muskusratten en de mogelijkheden van alternatieve maatregelen. Vervolgens is de strategie 'terugdringen tot aan de landsgrens' uitgewerkt en vergeleken met andere strategieën.
- B. Belang: Waterschappen dragen zorg voor de waterveiligheid van de Nederlandse delta. Dat is de reden dat in 2011 in het Bestuursakkoord Water is afgesproken dat de waterschappen ook de zorg dragen om schade aan waterstaatswerken veroorzaakt door muskus- en beverratten te voorkomen. Sinds 1 januari 2015 is de Europese verordening invasieve uitheemse soorten van kracht (1143/2014). Zowel de muskus- als beverrat zijn op de EU lijst van invasieve soorten geplaatst vanwege het bedreigen van de biodiversiteit in Europa. Deze dieren mogen niet worden uitgezet of gehouden. De bestaande populatie mag niet groeien en moet zo mogelijk worden beperkt.
- C. Context: tijdens de Veldproef Muskusratten ontstond het inzicht dat de strategie 'terugdringen tot aan de landsgrens' tot de mogelijkheden zou behoren. Inmiddels is een bureaustudie afgerond en zijn uit theorie en praktijk belangrijke inzichten verworven die kunnen helpen nu de strategische keuze te maken voor de toekomstige bestrijding van muskusratten in Nederland.

OVERWEGINGEN

1. *Het wijzigen van de strategie naar terugdringen tot aan de landsgrens.*
Uit nadere analyse blijkt dit de meest wenselijke strategie te zijn. Uit de maatschappelijke kosten-baten analyse volgt dat de totale kosten bij deze strategie op middellange- en lange termijn het laagst zijn. Deze strategie scoort het beste in de multicriteria-analyse (minder dierenleed/minder bijvangsten/minder schades/minder negatief effect op biodiversiteit).
2. *Verzoek aan de bestrijdingsorganisaties om de inspanning te richten op het bereiken van het gestelde doel in een periode van 10-15 jaar.*
De inschatting van onze medewerkers en adviseurs is dat het nieuwe doel (terugdringen tot aan de landsgrens en een 0-populatie in het binnenland) bereikt kan worden in 10-15 jaar, bij een inzet van ca. 400.000 velduren per jaar. Dat is ongeveer gelijk aan de huidige inzet. Totdat besloten is over een

nog op te stellen vorm van samenwerking (Plan van Aanpak) gaan we door met de huidige werkwijze en bijbehorende financiering. In het op te stellen Plan van Aanpak worden tussentijdse mijlpalen opgenomen. Met de kennis van nu komt er, als het nieuwe doel bereikt is, een lager landelijk kostenniveau.

3. *Opdracht om terugdringen tot aan de landsgrens te realiseren op basis van solidariteit tussen de waterschappen en met een advies te komen over de bekostigingsalternatieven en evaluatiemomenten.*

Om het beoogde doel te bereiken en in stand te houden is een gecoördineerde aanpak nodig. Die wordt in opdracht van een collectief van Secretaris Directeuren uitgewerkt. Daarnaast zullen in de komende 10-15 jaar de kosten in het binnenland gefaseerd afnemen en de kosten aan de grens gelijk blijven of groeien. Daarvoor wordt een aanvullend bestuurlijk besluit met bekostigingsalternatieven voorbereid op basis van solidariteit. In dit advies zal ook een voorstel worden gedaan over de evaluatiemomenten.

BESTUURLIJKE AANDACHTSPUNTEN/ ANDERE PARTIJEN/ RISICO'S

Voor het behalen van de doelstelling is het belangrijk dat er voldoende sociaal, politiek draagvlak voor de bestrijding is en blijft én dat er wettelijk en juridisch geen beperkingen zijn. Als de bestrijding niet overal de best passende middelen kan en mag inzetten duurt het behalen van het doel langer omdat er langer bronpopulaties achterblijven. Om dit draagvlak te verkrijgen en te behouden werkt de bestrijding volgens strikte protocollen, respecteert zij natuurdoelstellingen en houdt ze zich aan gemaakte afspraken met terreineigenaren. Daar waar maatwerk is vereist wordt dit toegepast. De bestrijdingsorganisaties blijven inzetten op goede relaties met betrokkenen in het veld, waaronder TBO's. Wetenschappelijke interactie over de resultaten en -waar relevant- publicatie van de resultaten zijn daarin ondersteunend.

De belangrijkste risico's zijn dat het 1) niet lukt niet om de muskusrat terug te dringen tot aan de landsgrens en een 0 populatie in het binnenland te krijgen, omdat het organisatorisch niet voor elkaar kan worden gekregen, of 2) het nieuwe doel wel wordt gerealiseerd, maar nagelaten wordt om herkolonisatie effectief te voorkomen.

BESPROKEN IN

In de CMB-vergadering van 9 november 2018 is besloten om dit voorstel voor te leggen aan de Ledenvergadering van de Unie van Waterschappen. Dit voorstel is op 7 december besproken met de portefeuillehouders van alle waterschappen en wordt unaniem ondersteund.

Eind september en begin oktober zijn er vier bestuurlijke informatiebijeenkomsten geweest voor de AB-leden van de waterschappen waarin de resultaten van de veldproef zijn toegelicht.

Op 15 februari 2019 wordt er een werkbijeenkomst georganiseerd voor vertegenwoordigers van Rijk, Provincies, Waterschappen, Landbouw, Terrein behorende organisaties, Dierenwelzijnsorganisaties, en Wildbeheersorganisaties, waarin de resultaten van de Veldproef zijn gedeeld en de nieuwe strategie is toegelicht inclusief de overwegingen die tot deze nieuwe strategie hebben geleid.

Deze tekst wordt aangevuld na 15 februari.

VERVOLG

- Na besluitvorming wordt door de VDW opdracht gegeven voor een advies over de gecoördineerde aanpak.
- De CMB bereid een aanvullend bestuurlijk besluit voor met bekostigingsalternatieven op basis van solidariteit en evaluatiemomenten.

ACHTERGRONDINFORMATIE

Doel

De waterschappen in Nederland bestrijden de muskusrat (en beverrat) om schade aan waterstaatswerken veroorzaakt door graverij te voorkomen. Sinds 2011 (wetswijziging naar aanleiding van het Bestuursakkoord Water) zijn de waterschappen hiervoor verantwoordelijk¹. Het bestrijden van muskus- en beverratten sluit ook aan op Artikel 19 - Beheersmaatregelen van de Europese Verordening 1143/2014 betreffende de preventie en beheersing van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten. Om biodiversiteitsredenen zijn zowel de muskus- als beverrat op de Europese lijst van invasieve exoten geplaatst².

Het huidige doel voor de muskusrattenbestrijding in Nederland is het realiseren van een onder controle situatie, waarbij minder dan 0,15 muskusratten per kilometer watergang worden gevangen.

Het te bereiken doel is een situatie waarbij het aantal muskusratvangsten op jaarbasis in het binnenland (dat is exclusief gebieden in de grenszones en langs beken of rivieren die het land binnenkomen) is gedaald tot niet meer dan 500 gedurende een periode van minstens twee jaar (het aantal vangsten in de grenszones en langs beken of rivieren die het land binnenkomen is afhankelijk van de situatie in het buitenland en vormt daarom geen onderdeel van het doel).

Daarnaast worden de ons land instromende muskusratten in de grenszone en langs rivieren en beken gevangen. Dit is vergelijkbaar met de huidige werkwijze voor de beverrat.

Aanleiding

In de afgelopen jaren is het nut- en noodzaak onderzoek muskusrattenbestrijding afgerond, gevolgd door een landelijke veldproef, die antwoord heeft gegeven op de vragen:

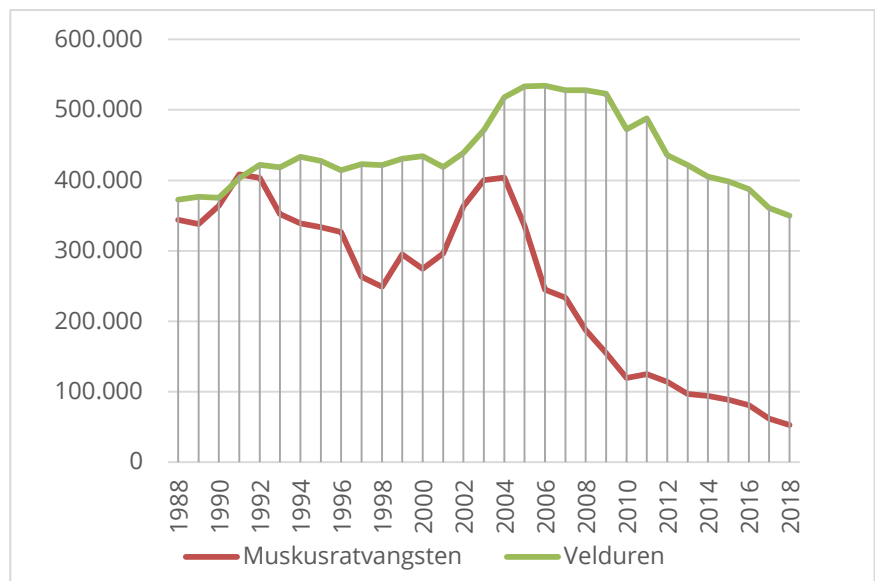
- I) Wat is de populatie- en de (verwachte) vangstontwikkeling bij verschillende bestrijdingsstrategieën?
 - Vlakdekkend-jaarrond bestrijden bij verschillende intensiteit van bestrijden,
 - Seizoensbestrijding,
 - Objectbescherming, ook wel objectbestrijding genoemd.
- II) In welke mate treedt er schade op aan waterkeringen en taluds van watergangen bij deze verschillende strategieën?
- III) Wat is de effectiviteit van reeds bestaande preventieve maatregelen (graafwerende voorzieningen) in deze situaties?

Als spin-off van de landelijke veldproef zijn verschillende andere onderzoeken afgerond en innovaties in ontwikkeling.

¹ Vanaf ca. 2002 werd in het grootste deel van Nederland de muskus- en beverratten bestrijding al door de waterschappen uitgevoerd.

² Regulation (EU) No 1143/2014 of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 on the prevention and management of the introduction and spread of invasive alien species.

Het aantal muskusratvangsten in Nederland laat een dalende trend zien (zie nevenstaande figuur), waarbij het effect van eenduidige aansturing door de waterschappen duidelijk zichtbaar is. In 2018 zijn er ca 54.000³ muskusratten gevangen.

Parallel aan de afronding van de veldproef is afgelopen jaar gekeken naar de mogelijkheden voor de bestrijdingsstrategie in de toekomst (zie *Bos, Gronouwe 2018, Toekomst van het muskusrattenbeheer in Nederland, de mogelijkheden onderzocht, A&W-rapport 2461*). In de eerste tussenrapportage van de Veldproef Muskusratten in 2016 werd voor het eerst voorzichtig gedacht aan een nieuwe strategie: terugdringen tot aan de landsgrens⁴. Na afronding van de veldproef en het resultaat daarvan, de duidelijk neerwaartse trend in het aantal vangsten en na uitwerking van die nieuwe strategie, is het advies van de onderzoekers en de CMB om het landelijke doel bij te stellen en 'te gaan' voor het terugdringen van de muskusrat tot aan de landsgrens en 0 vangsten/km in het binnenland.

Resultaat

Uiterlijk in 2034 is er in het binnenland van Nederland geen levensvatbare populatie muskusratten meer. Dat betekent dat er in Nederland, buiten de grenszone minder dan 500 muskusratten per jaar worden gevangen en de instroom van muskusratten vanuit buurlanden aan de grens en langs de grote rivieren wordt afgevangen. Dat heeft als resultaat:

- Geen schade als gevolg van graverij aan de infrastructuur
- Minder te doden dieren
- Veel minder bijvangsten
- Muskusratten vormen geen bedreiging voor de Nederlandse biodiversiteit
- Op termijn lagere kosten; de kosten voor de muskusratbestrijding zijn in 2018 33,3 miljoen euro. De verwachting is dat uiterlijk in 2034 de kosten nog ca 20 miljoen euro bedragen (prijsspeel 2018).

Landelijke aanpak

Vanaf 2012 wordt de bestrijding van muskus- en beverrat uitgevoerd door acht bestrijdingsorganisaties, die samenwerken in UvW verband. Die acht bestrijdingsorganisaties bestaan uit samenwerkingsverbanden van waterschappen (Brabant, Rivierenland, West en Midden Nederland en Noordoost Nederland) en individuele waterschappen (Fryslân, Limburg, Zeeland en Zuiderzeeland). De huidige organisaties hebben gezorgd voor een duidelijk neerwaartse trend in het aantal vangsten (bij nagenoeg gelijkblijvende inspanning). Met name de aanpak van het Wetterskip Fryslân is de laatste jaren erg succesvol gebleken. Deze aanpak is door verschillende bestrijdingsorganisaties overgenomen.

³ Definitieve aantal 15 januari bekend

⁴ In de rapportages wordt gesproken over volledige verwijdering van de muskusrat uit het binnenland van Nederland. In gesprekken met bestuurders en het bestuur van de Unie van Waterschappen bleek dat deze terminologie leidt tot onbedoelde associaties, die een negatieve framing zouden kunnen opleveren. Dat zou zonde zijn gezien de positieve effecten, vandaar de keuze voor 'terugdringen tot aan de landsgrens'.

De huidige samenwerking wordt omgevormd naar een intensievere samenwerking waarin onder gezamenlijke verantwoordelijkheid het nieuwe doel wordt gerealiseerd. In een nog op te zetten traject onder aansturing van de VDW wordt de gezamenlijke strategie verder vormgegeven en wordt de huidige werkwijze voor de beverrat geconsolideerd. Deze strategie bevat in ieder geval:

- Een gecoördineerde aanpak die ervoor zorgt dat de inzet van de bestrijding nog beter wordt gericht op die gebieden waar populaties muskusratten voorkomen en de reeds 'schone' gebieden gecontroleerd 'schoon' blijven. Uiteraard blijft ook dan het afvangen van de instroom over de landsgrens een belangrijke prioriteit om herkolonisatie te voorkomen;
- Een gezamenlijk strategisch personeelsbeleid;
- Gezamenlijke Innovatie in vangstmethoden, vangmiddelen en speuren en monitoren; van belang om het gestelde doel te kunnen halen;
- Internationale samenwerking; coördinatie met België en de Duitse Bundesländer.

Herkolonisatie voorkomen

In het rapport 'Toekomst van het muskusrattenbeheer in Nederland' worden verschillende risico's onderkend. De belangrijkste daarvan is het risico van herkolonisatie. Daarvoor is het noodzakelijk om in de gebieden waar het doel (0 vangsten/km) is gehaald een basisbezetting achter te laten en nieuwe monitoringstechnieken te ontwikkelen om herkolonisatie in een vroegtijdig stadium te ontdekken en daarop actie te ondernemen. Met de kennis van nu wordt die basisbezetting ingeschat op 0,5 uur per km watergang per jaar. Het doel kan alleen maar gehaald en geconsolideerd worden als de instroom aan de grens en langs de grotere rivieren wordt afgevangen. Daarvoor worden twee bufferzones ingericht, waarin intensief wordt gespeurd en bestreden. Het is van belang dat de kwaliteit van de bestrijding en de daarbij behorende (financiële) middelen beschikbaar zijn.

Naast het voorkomen van herkolonisatie gaan de risico's over het bestuurlijk- en maatschappelijk draagvlak.

Communicatie

De communicatie is gericht op het delen van de nieuwe kennis die is opgedaan in de diverse onderzoeken en op het creëren van draagvlak voor het nieuwe doel 'terugdringen tot aan de landsgrens'.

Doel bij de onderzoeken was dat deze wetenschappelijk onderbouwd zouden zijn en dat wereldwijd onderzoekers mee kunnen lezen in de resultaten en deze van feedback kunnen voorzien. Het is van belang dat er een brede wetenschappelijke basis ligt onder de nieuwe doelen. Daarvoor zijn reeds verscheidenen wetenschappelijke publicaties gerealiseerd en geaccepteerd in wetenschappelijke tijdschriften en zijn er nog een aantal in bewerking.

Binnen de waterschappen is reeds gestart met het delen van de nieuwe kennis uit de veldproef muskusratten onder bestuursleden en medewerkers.

In februari 2019 wordt een bijeenkomst gehouden met de belangrijkste stakeholders. En in het najaar van 2018 en in het voorjaar van 2019 is/wordt een bijdrage geleverd aan enkele wetenschappelijke congressen.

In het najaar 2018 is in samenwerking met de communicatieadviseurs van de UvW een communicatieplan gemaakt om resultaten en doelen breed te delen. Met name het waarom van het doel terugdringen tot aan de landsgrens moet goed worden uitgelegd op de drie pijlers: Veiligheid, Biodiversiteit en beperking van Dierenleed.

Financiën

Alle bestrijdingsorganisaties samen zetten op jaarbasis ongeveer 400.000 velduren in, in de bestrijding van muskusratten. In 2018 bedroegen de totale kosten daarvan 33,3 miljoen euro. Met inzet van deze 'middelen' is het mogelijk om in een periode van 10-15 jaar het doel 'terugdringen tot aan de landsgrens' te behalen.

Het is belangrijk dat tenminste de huidige inspanning wordt gehandhaafd totdat het doel is bereikt. Daarna zijn middelen nodig om te zorgen dat er geen herkolonisatie meer optreedt en dat de instroom langs de landsgrens en de grotere rivieren wordt afgevangen. Daarvoor zal met de kennis van nu nog ca. 20 miljoen euro per jaar nodig zijn.

De gedachte is dat de kosten van de basisbezetting door de waterschappen zelf wordt gedragen en dat de extra kosten die de waterschappen langs de landsgrenzen en langs de grotere rivieren moeten maken op basis van solidariteit door alle waterschappen wordt gedragen. Om dit te bereiken wordt een voorstel uitgewerkt hoe de verschuiving van kosten en de financiering daarvan gefaseerd kan worden doorgevoerd.

Literatuur

De achtergrondinformatie, rapporten en artikelen zijn te downloaden van www.muskusrattenbestrijding.nl (op de pagina's [Veldproef](#) en [Documenten](#))

De belangrijkste rapporten die de basisvormen achter de voorgestelde nieuwe strategie zijn:

- Veldproef muskusratten Tussenrapportage
- Veldproef muskusratten Eindrapportage
- Toekomst van het muskusrattenbeheer in Nederland, de mogelijkheden onderzocht
- Artikel invloed van Muskus- en Beverratten op de biodiversiteit (nog te verschijnen)